

Preek over Mattheüs 25:1-13

Gehouden op de 7^e zondag van de herfst, 5 november 2023, in de ZWO-dienst in de Buurtkerk te Noordwijk
Gemeente van Christus,

Net hoorden wij het verhaal van een feestpartij. En dat in een dienst die voornamelijk om mensen gaat die helemaal niets te vieren hebben. Of, tenminste, geen middelen om dat vieren met een feest met veel genodigden te gaan doen. En ik kan er niet zo een, twee, drie, over de vraag heenstappen hoe zij, de mensen die in Colombia onder armoede of geweld te lijden hebben, tegen onze lezing zouden aankijken. Misschien dat zij deze lezing liefst zouden overslaan. Of misschien denken zij erdoor met weemoed aan tijden terug, wanneer er voldoende vrijheid en middelen waren om feest te vieren en wanneer ze nog met regelmaat uitnodigingen ontvingen...

We hoorden van een feestpartij waar die deur voor vijf meisjes gesloten bleef. Zo moet het wel een beetje voor mensen voelen die hun eigen machthebbers regelmatig exorbitante feestpartijen zien vieren en de rijke elite van hun land bij het zwelgen in luxe kunnen observeren. Maar voor wie allebei zelf maar een verre en onhaalbare droom blijft. En dat doet pijn, want graag zouden zij meevieren en meegenieten, net als de vijf wijze meisjes. Maar in plaats daarvan voelen zij dagelijks, hoe het leven erbuiten is, vóór die gesloten deur, waar de vijf dwaze meisjes beteuterd zitten te wachten. En daar blijft het donker, is er geen hoop en geen licht, omdat er geen olie voor de lampen was, omdat er niets verandert aan corruptie en machtshonger, aan buitensluiting en armoede.

Maar, uiteraard, dit verhaal uit Mattheüs is een gelijkenis, een vergelijking. Het is een verhaal uit een andere werkelijkheid dat ons tot een nieuw inzicht wil brengen, dat mensen juist ervoor wil bewaren dat zij aan het einde als die dwaze meisjes met olieloze lampen voor een gesloten deur komen te staan. Als wij dit nieuw inzicht willen horen, moeten wij ons eventjes in de werkelijkheid verplaatsen waaruit dit verhaal stamt.

De tien jongedames kan je je best als bruidsmisjes voorstellen, die in het huis van de bruid wachten totdat de bruidegom haar komt ophalen. Als hij in aantocht is, begint hun inzet: Ze lopen hem tegemoet en begeleiden dan het bruidspaar in een feestelijke stoet naar het huis van de bruidegom waar het huwelijksfeest gevierd zal worden. Voor de feestelijke sfeer hebben zij olielampen bij zich, maar eigenlijk moet je daarbij aan fakkels denken, want olielampen zouden buiten snel uitwaaien en zijn ook veel te klein om de stoet effectief op te feestelijken. Fakkels waren destijds echter geen stokken diens bovenende brandde, maar aan lange staven hangende en met olie gevulde bakjes, waarin afgedankte flarden stof brandden.

Nu zijn echter vijf van die bruidsmisjes vergeten om naast fakkel en voden ook olie mee te nemen, waar ze veel te laat achter komen. Toen de bruidegom op zich liet wachten, zijn ze samen met de anderen in alle zielenrust ingedut, pas als hij voor de deur staat, merken ze hun fout op: Ze hebben geen olie om hun fakkels te ontsteken. Terwijl de stoet al vertrekt, moeten ze nog olie gaan kopen. Uiteindelijk staan zij voor een gesloten deur.

Hoe kan dit verhaal uit een werkelijkheid ver weg en lang geleden onze werkelijkheid vandaag veranderen? Ten eerste moeten wij de klassieke duiding vergeten, die aangaf dat de dwaze meisjes op de een of andere manier slechter waren dan de wijze meisjes, dat het dus de verdienste van de wijze meisjes is dat ze werden binnengelaten. Nee, dit verhaal kent geen moraal als een of ander sprookje, het gaat niet om de tegenstelling tussen vlijt en luiheid. Net zomin is rijkdom altijd het resultaat van vlijt en armoede dat van luiheid. Nee, die tien jongedames verschillen nauwelijks van elkaar, het is opvallend, dat over alle tien exact hetzelfde wordt verteld: alle tien wachten, willen meehelpen, alle tien vallen in slaap, alle tien worden door de komst van de bruidegom verrast. Niemand is beter dan de ander, ook de wijze meisjes slapen. Het enige verschil is: vijf hebben olie, de vijf anderen zijn het vergeten. Dat maakt hen niet slechter of luier, de moeite om olie wel mee te nemen, is geen grote prestatie, ook de dwazen hadden daarover niet gezeurd.

Nee, ze zijn niet slecht of lui, de vijf dwaze meisjes, maar in dat gelijkenis ontbreekt het ze wel aan vooruitzicht. Ze zijn vergeten om zich de toekomst in te denken. Nu zijn ze prachtig gekleed en ja, hun fakkels hebben ze ook bij zich, maar als het erop aankomt, hebben zij ook olie nodig. Dat valt niet in categorieën van vlijtig en lui of zelfs van goed en slecht te vangen, het verhaal heet ook niet voor niets niet “van de vlijtige en de luie” of “van de goede en de slechte meisjes”, nee, het gaat om wijs en dwaas, om vooruitzicht en kortzichtigheid.

En natuurlijk, zulke vooruitblikkende wijsheid heeft het juiste gedrag als consequentie, maar hijzelf is geen gedrag, maar een houding. Daarom gaat het hier ook niet om moraal, om correct of verkeerd gedrag. Dit verhaal wil

mensen niets voorschrijven, maar tot een nieuw inzicht brengen. Daarom draait hij niet om gedragingen, maar om houdingen. En hoe de goede houding eruit kan zien, dat kunnen wij wellicht met een nauwkeurige blik op de fakkels van de jongedames erkennen. Bij alle tien jongedames zit daar eerst exact hetzelfde in: oude, afgedankte, vieze flarden stof, die nog uitsluitend nut hebben als ze worden verbrand.

Deze vodden staan voor ons misschien voor onze grijzige, eentonige novemberdagen van alledag waar wij nog steeds meer dan voldoende afleiding van kunnen bedenken, maar voor mensen in armoede en onzekerheid kunnen zij snel heel hun leven representeren. Deze oude vodden zijn eerst niet meer dan nutteloze stofflarden, maar met de wijsheid van vijf van de jongedames kunnen ze branden en licht verspreiden. Hun wijsheid is een vooruitzicht, maar niet zozeer berekenend en plannend vanuit hun hoofd, maar veelmeer het verlangen in hun hart. En nee, daarmee wil ik niet zeggen, dat de situatie van de arme en onderdrukte mensen in Colombia of elders met een beetje wijsheid zomaar zou verbeteren. Maar wel dat dáár, in dat verlangen, de kansen daarvoor besloten liggen. Het verlangen van henzelf, van hulpverleners zoals Jeanette Bierman en van activisten die voor gelijke rechten en tegen corruptie en machtsmisbruik strijden, kan hen hoop geven en moed maken, om zich over hun hier en nu heen de toekomst in te denken. Het verlangen rekent namelijk altijd ermee dat er meer is dan wat ons nu omgeeft en waar we nu in zitten. Te verlangen betekent, het onverwachte te verwachten, het verlangen is de olie waarmee mensen hun donkere en hopeloze alledag kunnen laten oplichten.

Deze vooruitzicht van het hart is wat het verschil maakt tussen de wijze en de dwaze meisjes. Dit verlangen kan mensen wel door anderen, door hulpverleners, weggenoten of activisten, cadeau worden gedaan, anders dan de olie, waarvan de wijzen de dwazen niets kunnen afgeven. Deze olie van een vooruitzicht van het hart is ook niet nog even snel in een winkel te kopen, het moet zélf groeien in je hart. Het kan in mensen tot leven komen, wanneer zij zich niet bij hun lot neerleggen, maar zich wakker laten schudden zoals die jongedames. Wanneer mensen ineens doorhebben dat hun eigen lot onderdeel uitmaakt van een onderdrukkend systeem waartegen op veelvuldige vreedzame manieren in opstand te komen is. Levensnodig is het om zo wakker geschud te worden, om het verlangen wakker te houden naar een betere wereld, om te weten dat je niet in je eentje aan het strijden bent.

Maar ook hier in Nederland, midden in ons grijzige, herfstige alledag en voor ons met onze relatief kleine zorgen geldt dat ons verlangen wellicht zelfs sterker nog dan op feestmomenten onderin de donkerste put kan opleven. Juist als onze grenzen dichterbij komen en pijnlijker worden ervaren, juist staande aan de afronden van het leven, juist met open wonden van afscheid, ziekte en dood verrijst ons verlangen ernaar dat het zo niet blijft, kijken wij met brandende ogen uit naar het land waarin alle tranen zijn gedroogd en onze mond vol van lachen zal zijn. En daarom geldt ook andersom: waar afbraak en ouderdom, waar de lelijke rafelranden van onze samenleving, waar ziekte, sterven en dood onder het tapijt worden geschoven, waar wij de grenzen van het leven niet willen of niet kunnen waarnemen, daar kan ook geen verlangen tot leven komen. Het blijft van levensbelang, om deze duistere kanten van het leven recht in het oog te blijven aankijken.

Dát is het inzicht waartoe dit verhaal ons wil brengen. Een inzicht dat tot een nieuwe houding kan leiden en zo onze werkelijkheid kan veranderen. Met verlangen, met dit vooruitzicht van het hart, met deze olie de vodden van ons alledag te kunnen doordrenken, dát maakt het verschil tussen de wijzen en de dwazen. Het verhaal van de wijze en de dwaze jongedames wil ons slim maken, opdat wij ons verlangen koesteren en op waarde schatten. Ons verlangen is niets minder dan het spoor van God in ons leven, zij is de olie, waarmee wij de fakkel van de hoop kunnen doen branden. Zoals het de Deense schrijfster Tania Blixen zo mooi heeft verwoord:

“Tot de dag van vandaag heeft nog niemand gezien, dat trekvogels opstijgen en naar warmere landen vliegen die niet blijken te bestaan. Of dat rivieren hun weg door bergen en vlaktes trekken om richting een zee te stromen die daar niet ligt. God heeft dus zeker geen verlangen geschapen, zonder ook de werkelijkheid te maken die als haar vervulling erbij hoort. Ons verlangen is onze weg naar die werkelijkheid.”

De weg die ons verlangen baant en die door de fakkel van onze hoop wordt verlicht, leidt direct door de gesloten deur heen naar het feest. Dan zullen wij de lichten zien en de muziek horen. Dan zullen wij geen moment meer wachten en de lachende wijze jongedames, of ook jongetjes, vragen om met ons te gaan dansen.

Amen.